
Između euforije i zabrinutosti Poljska nakon pristupa Europskoj Uniji

Robert Biel, Tarnów

UDK: 327.39.063.3(438)
316.653
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Nakon sloma komunizma otvorila se prilika za ponovno ujedinjenje Istočne i Zapadne Europe. Katolička crkva, a time i Crkva u Poljskoj, otpočetak je taj proces pratila i podržavala. Pitanje integracije u EU izazvalo je u poljskom društvu i Crkvi burne rasprave, koje su Crkvu dovele na raspuće i gotovo ugrozile njezino jedinstvo. Nastale su dvije grupacije: protivnici i zagovornici ulaska u Europsku Uniju. Odlučujuću ulogu u toj raspravi odigrao je poljski Papa, koji doduše nije glasovao, ali je svojim pozivom za Poljsku u Europi potaknuo mnoge sunarodnjake da izidu na referendum i svojim glasom podupru pristup Poljske Europskoj Uniji.

Ulazak u EU godine 2004. Poljskoj je donio mnoge gospodarske pogodnosti. Premda je neposredno nakon ulaska prevladavala euforija, sada se sve jasnije vide negativne strane - primjerice iseljavanje - i postavljaju kritička pitanja. Za Crkvu i njezin pastoral ulazak u EU golemi je izazov. Ona se ne može ograničiti samo na to da društvo upozorava na opasnosti bogatstva, nego vjernike mora upućivati na to da su društveni život i područje rada mjesta svjedočenja kršćanske vjere.

Nakon sloma komunizma godine 1989. narodima Europe, među kojima i Poljacima, otvorila se prilika za ponovno ujedinjenje Istočne i Zapadne Europe. Tom cilju treba poslužiti višestruka integracija u strukture Europske Unije. Ideja ujedinjene Europe potječe od kršćanski inspiriranih političara

kao što su Alcide De Gasperi, Robert Schumann i Konrad Adenauer, koji se nazivaju ocima europskog ujedinjenja.¹

Nakon iskustva mnogih ratova i sukoba na našem kontinentu ta je ideja izraz želje za mirnim suživotom narodâ, koji će svim ljudima jamčiti poštivanje temeljnih prava ljudske osobe te blagostanje i sigurnost. Katolička crkva, a time i Crkva u Poljskoj, taj je proces od početka pratila i podupirala. Za Crkvu Europa nije samo gospodarska i politička struktura nego ponajprije zajednica povijesti, kulture i tradicije koja počiva na duhovnim temeljima kršćanskih vrednota, na rimskom pravu i grčkoj filozofiji.²

Ideja europske integracije u Poljskoj ima dugu i bogatu tradiciju. Poljska je naime stoljećima težila za mirom i jedinstvom u Europi. Korijene te tradicije valja tražiti još u 15. stoljeću. Ocem poljske tolerancije i europskog načina razmišljanja smatra se rektor Jagiellonskog sveučilišta Paweł Włodkowic, koji se već 1414., za vrijeme Koncila u Konstanzu, zauzimao za dušobrižništvo i misijski rad "bez mača".

U duhu te tradicije katolička je Poljska mnogim neistomišljenicima pružala siguran dom. Osobito u teškim vremenima reformacije mnogi su ljudi tamo našli utočište. Poljska je bila jedna od rijetkih zemalja u kojoj nije bilo lomača i zaslužila je znakovito ime "*Paradisus Judeorum*" i "*Asylum haereticorum*"³.

I poljski kraljevi bili su prožeti tolerancijom prema onima koji drukčije misle te nisu htjeli prisvajati pravo da budu gospodari savjesti svojih podanika. Potvrda te poljske tolerancije odražava se u konfesionalnoj i nacionalnoj strukturi njezina stanovništva. Godine 1900. Poljska je karakteristična po raznolikom konfesionalnom mozaiku. Od tada se opaža tendencija rasta katolicizma u odnosu na druge vjerske

¹ Usp.: *Izjava poljskih biskupa o pitanjima europske integracije* od 21. 3. 2002., str. 3.

² Usp. *Isto*.

³ Usp. J. Majka, *Kościół jako opozycja moralna*, (Crkva kao moralna oporba), u: *Chrześcijanin w świecie*, Nr. 103/1982., str. 8.

zajednice, što ni na koji način nije išlo na štetu drugih skupina.⁴ U svezi s tim važno je spomenuti da je postotak pripadnika židovske vjere u velikim gradovima u isto vrijeme iznosio trećinu, 32,4 posto.⁵ Ravnopravnost svih konfesija i manjina potvrđuje i analiza konfesionalne pripadnosti studenata.⁶

Događaji Drugoga svjetskog rata bitno su promijenili omjere vjerskih i nacionalnih odnosa u Poljskoj. Budući da je Poljska najdulje od svih europskih zemalja pružala otpor Hitlerovim trupama, a k tome 17. rujna 1939. bila napadnuta od sovjetske armije, pretrpjela je velike gubitke u ljudstvu. Politika iskorjenjivanja koju su provodila oba napadača, prouzročila je smrt oko šest milijuna Poljaka, među kojima je bilo mnogo građana židovskog porijekla. Rat i s njim povezane odluke okupacijskih sila promijenile su poljsku nacionalnu i konfesionalnu sliku.⁷ Društvena homogenost koja je tako nastala, pridonijela je i konfesionalnom jedinstvu. Početkom 70-tih godina prošloga stoljeća katolici su činili 93,4 posto poljskog društva. U tom kontekstu nije nevažno spomenuti da nacionalna homogenost i konfesionalno jedinstvo poljskog društva nisu bili zaprekom da se teži pristupanju Poljske Europskoj Uniji.

CRKVA NA RASKRIŽJU PREMA EUROPI

Od bivšega kancelara Helmuta Kohla potječe znamenita izreka da je s Europskom Unijom kao i s biciklom: čovjek

⁴ Katolika - 55,6%, pravoslavni - 14,2%, grko-katolika - 12,4%, židova - 11,7% i protestanata - 5,9%. U roku od 20 godina broj je katolika porastao od 55,6% na 63,9%. Usp. L. Adamczuk, W. Zdaniewicz, *Kościół katolicki w Polsce 1918-1990*, Warszawa, 1991., str. 38.

⁵ Usp. *Isto*, str. 45.

⁶ Godine 1928. na filozofskim fakultetima 63,9% studenata jesu katolici a 35,5% studenata pripadnici su drugih konfesija – među njima 26,4% židovi. Usp. *Isto*, str. 47s.

⁷ Godine 1946. Poljaci su činili 87,5% poljskog društva. Usp. *Isto*, str. 50. Konfesionalna pripadnost tada nije istraživana, može se pretpostaviti da je porastao i postotak katolika.

mora stalno pritiskati papučicu da ne bi pao. Europski proces ujedinjenja mora se neprestano poticati da ne bi propao.⁸ A to shvaćanje vrijedi i za Poljsku i njezin pristup Europskoj Uniji. Još prije referenduma o ulasku u EU godine 2003. – u značajnom razdoblju sve jačih integracija s gospodarskim i političkim strukturama Europske Unije – Poljska je biskupska konferencija zauzela stajalište o pitanju pristupa Poljske u EU, jer u tako važnom povijesnom trenutku nije smjela izostati riječ Crkve. “Time slijedimo stoljetnu tradiciju Crkve, koja, vođena svjetlom Evanđelja, u prijelomnom vremenu nastoji probuditi duh i savjest vjernika kao i svih ljudi dobre volje da načine pravi izbor za dobro i za jedinstvo naroda.”⁹ Poljski su biskupi pokušali sve ljude potaknuti da intenzivno razmisle o položaju i ulozi Poljske u Europi koja se sve više ujedinjuje, da promisle o prednostima i nedostacima pristupa u EU. Prema mišljenju biskupâ integracija Poljske u Europsku Uniju pitanje je od velike važnosti. Pregovori s EU-om i političke rasprave o tome nakon svega odlučit će o budućnosti Poljske idućih desetljeća.

Stoga se – tvrdili su biskupi – u tom pitanju moraju angažirati svi ljudi koji nose odgovornost za nacionalnu baštinu. U to spadaju državne ustanove, samoupravne zajednice, nevladine organizacije, Katolička crkva te druge Crkve i vjerske zajednice. U tom je povijesnom trenutku bila potrebna prava i objektivna informacija o tijeku pregovora. Ona je trebala razjasniti pitanja i sumnje koje su se u tom kontekstu javljale. Nedostatak takvih informacija ne služi ispravnom razumijevanju procesa integracije i kod mnogih ljudi izaziva znatne strahove.¹⁰

Biskupi su s pravom govorili o strahu u svezi s nedostatnim informacijama glede pristupa u EU. Na pitanje “Što za Crkvu znači ulazak Poljske u EU: ugrožavanje ili nove zadaće?”,

⁸ Usp. S. Lunte, *Fällt die EU vom Fahrrad?, Die Europäische Union und die Kirchen im europäischen Einigungsprozess*, u: Herder Korrespondenz, Nr. 3/2005, str. 127-131, 127.

⁹ Usp. *Erklärung der polnischen Bischöfe zu Fragen der europäischen Integration* od 21. 3. 2002., str. 3.

¹⁰ Usp. *Isto*.

33,40 posto ispitanika nije znalo odgovoriti, što je zacijelo posljedica nedostatne informiranosti. Pedeset posto ispitanika očekuju u svezi s pristupom u EU nove zadaće za Crkvu, a 16,2 posto pristup smatraju prijetnjom za Crkvu. Odgovori su na ta pitanja različiti, već prema različitim starosnim skupinama. Osobito stariji ljudi (65 godina i stariji), njih 29,1 posto, smatraju ulazak u EU opasnošću, dok mladi ljudi (18-24 godine) pristup Uniji u manjem postotku doživljavaju kao ugrožavanje Crkve, njih 8,6 posto. Posve je drukčije kad se radi o novim zadaćama za Crkvu. Mladi ljudi ulazak u EU promatraju ponajprije kao zadaću.¹¹

Kao što je bilo očekivano, ni Crkva nije mogla izbjeći vatru okršaja oko Europske Unije. A kako su članovi Crkve protivnici, i zagovornici Unije, Crkva je morala prebroditi pokušaj izdržljivosti. Pitanje integracije u EU i u Crkvi je izazvalo mnoge burne rasprave, dovelo ju je do raspuća i gotovo ugrozilo njezino jedinstvo. Unutar Crkve kao i u poljskom društvu nastale su dvije grupacije, protivnici i zagovornici Europske Unije.

Protivnici EU-a boje se da će Poljska izgubiti svoj suverenitet. Vrlo jasno su iskazani strahovi Crkve glede moralnih tema, kao što su pobačaj, ozakonjenje homoseksualnih veza, eutanazija. Postojala je bojazan da bi zakonodavstvo EU-a moglo liberalizirati poljske zakone.¹²

Protivnici EU-a također su strahovali od gospodarskih posljedica ulaska u EU, koje se, prema propagandi protivnika, ogledaju u opasnosti da bogati građani iz zemalja starih članica Unije – osobito Njemačke – pokupuju poljske tvornice, kuće i zemljišta. Kad se radi o kupnji zemljišta, investicijama ili privatizacijama, često se upozoravalo na opasnost rasprodaje Nijemcima. Strahovi od novog povratka Nijemaca i od privatizacije bivali su sve više instrumentalizirani.¹³ Mnogi

¹¹ Usp. E. Jarmoch, *Wejście do Unii Europejskiej w świadomości katolików* (Pristup u EU u svijesti katolika), u: Kościół katolicki na początku trzeciego tysiąclecia w opinii Polaków, Warszawa, 2004., str. 197-201.

¹² Usp. U. Kind, *Auf der Schwelle. Polen vor dem Beitritt zur Europäischen Union*, u: Herder Korrespondenz, 1/2003., str. 11-16,12.

¹³ Usp. *Isto*, str. 14s.

su također izražavali bojazan da bi ulazak u EU, zbog slabe konkurentnosti poljoprivrede, doveo do osiromašenja Poljske, osobito Poljskog sela.¹⁴

Neposredno prije ulaska u EU Poljska je bila u teškoj gospodarskoj krizi. Broj nezaposlenih iznosio je oko 19 posto i mnogi su izgubili nadu da će se njihovo osobno stanje ulaskom u EU srednjoročno popraviti. Iz tog razloga protivnicima ulaska u Uniju nije bilo teško na svoju stranu pridobiti sve veće skupine stanovništva. Zato se na referendumu moglo dogoditi "ne", premda je posljednjih godina u usporedbi s ostalim kandidatima Poljska bila zemlja s najvećim postotkom pristaša ulaska u Uniju. I kad bi većina bila za pristup, nizak postotak izlaska na birališta, mogao bi poništiti uspjeh referenduma.¹⁵

Biskupi su pokušavali ublažiti te bojazni i strahove izjavom: "Iskustva iz vremena podjele, nacističke okupacije i komunizma jasno pokazuju da smo u mnogo težim vremenima bili u stanju opstati, dapače, i razvijati se kao narod."¹⁶ Poljski su biskupi također izrazili očekivanja da će biti zajamčeno "temeljno pravo svakoga čovjeka na život od trenutka začeća pa do smrti i da će se poštivati bračno pravo kao trajna veza muškarca i žene te obiteljsko pravo kao temeljna stanica društva. Biskupi su jednako tako očekivali da zakonodavstvo Unije zajamči pravni status Crkve i vjersku slobodu, ne samo slobodu savjesti pojedinog građanina nego i pravni status Katoličke crkve, kao i drugih Crkava i vjerskih zajednica kao institucija."¹⁷

Protivnici europske integracije okupljali su se oko Radio Marije, čija se čujnost u međuvremenu proširila i izvan granica zemlje, širom svijeta. Uspjeh Radio Marije potaknuo je njezina karizmatskog utemeljitelja patera Rydzyka da

¹⁴ Usp. U. Kind, *Endspurt mit Hindernissen, Polen vor der Aufnahme in die Europäische Union*, u: Herder Korrespondenz, Nr. 3/2004., str. 139-143. 143.

¹⁵ Usp. U. Kind, *Auf der Schwelle*, str. 11.

¹⁶ Hirtenwort der polnischen Bischöfe zum EU-Beitritt Polens od 18. 3. 2004.

¹⁷ *Isto.*

osnuje i katoličku televiziju, katoličke dnevne novine, visoku školu i izdavačku kuću. Radio Marija u međuvremenu ima 2-3 milijuna slušatelja i posljednjih je godina postao važna crkvena i društvena snaga. U tome je njegov utemeljitelj pater Rydzyk vidio priliku da djeluje kao politička stranka. Tako je Rydzyk postao zastupnikom EU protivnika, a Radio Marija njihovim utočištem. Radio Marija obraća se osobito ljudima koji današnji razvitak više ne prepoznaju kao izazov, nego samo kao prijatnju. Tako je dio katolika – pod utjecajem Radio Marije – čvrsto uvjeren da za Poljsku članstvo u EU znači gubitak nacionalnog identiteta i opasnost za Katoličku crkvu.¹⁸

Radio Marija i s njom povezane dnevne novine teško su se u antieuropskoj propagandi mogle pozivati na poglavara Crkve jer se Ivan Pavao II. često vrlo jasno izjašnjavao za pristup. Protivnicima EU-a okupljenima oko Radio Marije uspjelo je ispuštanjem i miješanjem citata Papu upregnuti u njihovu sliku svijeta. Pokret raspolaže stabilnim strukturama, novcem, moći i utjecajem pa ga episkopat teško može obuzdati.¹⁹ Potaknuta brigom za jedinstvo Crkve, Poljska je biskupska konferencija osnovala Povjerenstvo koje je imalo dušobrižnički skrbiti za Radio Mariju. Mnogi biskupi, a među njima i Krakovski kardinal Dziwisz, vide Radio Mariju kao opasnost za jedinstvo Crkve u Poljskoj.²⁰ U tom smislu valja shvatiti Dziwiszove upozoravajuće riječi: “Nalazimo se na pragu opasne krize [...] Ni Radio Marija ni televizija Trwam, ni njezin direktor ne mogu preuzeti odgovornost za Crkvu u Poljskoj koju je nama [biskupima] povjerio sam Isus Krist.”²¹

¹⁸ Usp. Z. Nosowski, *Quellen der Zuversicht, Die katholische Kirche in Polen nach Johannes Paul II.*, u: Herder Korrespondenz, Nr. 9/2005., str. 460-464.

¹⁹ Usp. U. Kind, *Auf der Schwelle*, str. 13.

²⁰ Ojciec Rydzyk zagraża jedności, (Pater Rydzyk ugrożawa jedinstvo), *Rzeczpospolita* vom 4. 9. 2007., str. 1.

²¹ Nagovor Kard. St. Dziwisza na Poljskoj biskupskoj konferenciji, cit. prema: Kardynał Dziwisz, *Jedność jest racją stanu, (Jedinstvo je Staatsraison)*, u: *Rzeczpospolita* od 4. 9. 2007., str. 4.

Međutim, ne može se osporiti da je Radio Marija bitno pridonijela prevladavanju društvene pasivnosti. A upravo je društvena pasivnost najveći nedostatak mladih postkomunističkih demokracija. Zahvaljujući crkvenim medijima – ovdje valja osobito imenovati Radio Mariju – Crkvi je uspjelo kršćane koji su bili na rubu modernoga društva, pridobiti za izgradnju nove političke i gospodarske zbilje. Na taj je način oko Radio Marije nastao pokret koji je prezirno nazvan “Pokret moherbareta”, ali koji dobro poznaje važnost biračkih listića.

Zagovornici ulaska u EU zastupaju takozvanu “otvorenu Crkvu”, koja se ne boji dijaloga s pluralističkim društvom. Oni upozoravaju protivnike EU-a na opasnost međunarodne izolacije Poljske. I poljski su biskupi osudili religijski fundamentalizam protivnika ulaska u EU kao nespojiv s evanđeljem i naglašavali ulogu religijskih vrednota u oblikovanju odnosa kulture i religije u ujedinjenoj Europi. U tom se smislu Poljska biskupska konferencija obratila irskom predsjedniku vlade Berthieu Ahernu, koji je na dan poljskog pristupanja predsjedao EU-om, sa željom da se u preambuli budućega europskog ustava uzme u obzir pozivanje na Boga i na kršćanstvo.²²

Poljski su biskupi podupirali ulazak u EU naglašavajući uvijek da je u Europi potrebno produbiti i učvrstiti kršćanske vrednote. Ipak, snaga uvjerljivosti službene Crkve začudo nije odveć velika. Taj značajni fenomen poljskoga katoličkog društva potječe otuda što su Poljaci doduše religiozno, ali podosta antiklerikalno nastrojeni.²³ I među svećenicima je neposredno prije referenduma opala potpora ulasku u EU. Godine 1999. za pristup je bilo 84 posto svećenika, četiri godine poslije broj je zagovornika pao na 59 posto, dok ih se 20 posto jasno izjasnilo protiv ulaska, što govori da je Poljsku jedna postkomunistička vlada vodila prema EU.²⁴

²² Usp. Brief der Polnischen Bischofskonferenz an den Ministerpräsidenten von Irland Berthie Ahern od 6. 5. 2004.

²³ Usp. U. Kind, *Auf der Schwelle*, str. 12.

²⁴ Usp. *Isto*.

Osim toga na referendumu mjeseca lipnja 2003. nadmoćna se većina stanovništva izjasnila za pristup Poljske Europskoj Uniji; 77,4 posto glasovalo je za pristup Poljske u EU, a 22,5 posto protiv toga. Kod izjašnjavanja odlučujuću je ulogu imao postotak izlaska na referendum koji je iznosio 58,85 posto. Prenizak odaziv (ispod 50 posto) mogao je spriječiti pristupanje Poljske u EU. Protivnici su pokušavali zaustaviti ulazak i tako što su savjetovali da se ne izlazi na referendum. Iz tog razloga, kao i zbog straha od niskog odziva, poljska je vlada odlučila da glasovanje traje dva dana, 7. i 8. lipnja, što je pomoglo da se postigne potreban odziv za uspješno glasovanje. Bitnu ulogu glede glasovanja valja pripisati Papi Poljaku, koji, doduše, nije glasovao, ali je svojim zauzimanjem za Poljsku u Europi, mnoge sunarodnjake potaknuo da iziđu na glasovanje i dadnu svoj glas za pristup.

IVAN PAVAO II. KAO POBORNİK UJEDINJENJA EUROPE

Ivan Pavao II. nedvojbeno je najznačajniji Poljak u povijesti. U svojoj je domovini uživao iznimni autoritet. Za mnoge je Poljake bio poput Abrahama, oca vjere ili poput Mojsija, jer je oslobodio svoj narod iz ropstva i proveo ga kroz "Crveno more" komunizma. Proročki je pokazivao putove, poučavao, upozoravao, tješio. Kao pastir je predvodio, brinuo se, a gdje je bilo nužno, odlučivao je, ako njegovi sunarodnjaci nisu sami znali kako pravo postupiti. Za Poljake je bio pomalo poput kralja – najveći neosporavani autoritet.²⁵

Njegova osoba i njegov nauk i danas u Poljskoj – tri godine nakon njegove smrti – imaju veliko značenje. Prema anketi provedenoj u jesen 2007. godine 94 posto Poljaka smatra Ivana Pavla II. autoritetom.²⁶ U poljskom društvu uvijek je slovio kao autoritet i za one koji nisu vjernici, što možda iznenađuje.

²⁵ Usp. Z. Nosowski, str. 460.

²⁶ Usp. E. Czaczkowska, *Chcemy podać za Janem Pawłem II (Želimo nasljedovati Ivana Pavla II.)*, Rzeczpospolita od 12. 10. 2007., str. 5.

Istraživanja pokazuju da ga je polovica ispitanika nevjernika smatrala autoritetom.²⁷ Sedamdeset devet posto ispitanika Poljaka ravnaju se u životu prema nauku Ivana Pavla II.²⁸ Stoga ne iznenađuje da je s obzirom na integraciju Poljske u EU Papin stav za mnoge sunarodnjake bio odlučujući.

Neosporna je činjenica da je papa Ivan Pavao II. bitno pridonio slomu komunizma u Poljskoj i u Europi. Njegov prinos porazu komunističkog sustava i njegovi dragocjeni naponi oko europskog jedinstva potvrđuju mnogi svjetovni autoriteti. U svom intervjuu za novine *La Stampa* Gorbačov će s poštovanjem ustvrditi: "Ono što se u Europi posljednjih godina dogodilo, ne bi bilo moguće bez Pape, bez Ivana Pavla II., bez velike političke uloge koju je odigrao u svjetskim zbivanjima. Uvjeren sam koliko je značajno bilo djelovanje pape Ivana Pavla II. Bio je iznimna ličnost".²⁹ I bivši predsjednik Savezne Republike Njemačke R. Herzog cijenio je Papin prinos demokratizaciji Europe. Za pozdravnog govora Papi u povodu njegova trećeg pastoralnog pohoda Njemačkoj rekao je: "Želio bih Vam zahvaliti na svemu što ste po svojoj službi i svojom osobom učinili na padu željezne zavjese. Veliki dio pokreta za slobodu na istoku Europe u Vama je našao ohrabrenje i pomoć."³⁰ A tadašnji gradonačelnik Berlina pred Brandenburškim vratima reče: "Bio je to rimski Papa iz Poljske, koji je, doduše ne divizijama u staljinističkom smislu, nego snagom riječi i istine uzdrmao totalitarni komunistički sustav."³¹ U povodu oproštajnog slavlja na Brandenburškim vratima i bivši kancelar H. Kohl pohvalno je govorio o golemoj zasluzi pape Ivana Pavla II. u slomu sustava komunističke vladavine i o njegovim nastojanjima oko

²⁷ Usp. *Isto*.

²⁸ Usp. *Isto*.

²⁹ *La Stampa*, cit. prema: K. Koch, *Kirche im Dialog*, Graz-Esztergom-Paris-New York, 1995., str. 79.

³⁰ Predigten und Ansprachen von Papst Johannes Paul II. bei seinem dritten Patoralbesuch in Deutschland sowie Begrüßungsworte und Reden, die an den Heiligen Vater gerichtet wurden. Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz, Bonn, 1996., str. 9.

³¹ *Isto*, str. 84.

europskog procesa ujedinjenja. Svetom Ocu je rekao: “Upravo ste Vi bodrili milijune ljudi koji su do prije nekoliko godina bili prisiljeni živjeti pod komunističkim režimom da ne gube nadu u život na slobodi. Vi ste pokretu za slobodu u Poljskoj, ali i u drugim državama Srednje i Istočne Europe pružali moralni oslonac i time mu uvijek iznova davali samopouzdanje.”³²

Ivanu Pavlu II. zahvalni smo, dakle, za mirnu revoluciju u Srednjoj Europi, za otvaranje granica i za ohrabrenje da gradimo “novu Europu”. U svojoj poruci za Božić 1990. Papa poziva sve kršćane da sudjeluju u izgradnji nove Europe. Za Ivana Pavla II. “nova Europa” nije samo *parola* nego vrlo konkretan projekt rekonstrukcije Starog kontinenta, koji svoje korijene ima u događajima posljednjih desetljeća XX. stoljeća. Tu misao ističe za vrijeme pohoda Mađarskoj (1991.): “Živimo u vremenu koje je za Europu od povijesnog značenja: nakon svih tih godina prepunih prisile i obeshrabrenja dokinuta je nenaravna podjela Kontinenta dostojanstvenom željom za slobodom.” Stoga nakon prevladavanja političkih posljedica okrutnog II. svjetskog rata “dva dijela Europe, podijeljena Berlinskim zidom, sada mogu poći putem ponovne izgradnje ‘zajedničkog europskog doma’”.³³

Ponovnu uspostavu europskog jedinstva Ivan Pavao II. smatrao je *conditio sine qua non* te sastavnim dijelom općeg procesa ponovne uspostave europskog identiteta. Ovdje valja spomenuti ponajprije njegov govor u Santiago de Compostella, gdje je izrekao za Europu važne riječi: “Tebi, stara Europo, upućujem ljubazni poziv: Pronađi samu sebe! Budi sebi vjerna! Otkrij svoje korijene i udahni im život. Oživi svoje autentične vrijednosti koje su pridonijele tvojoj slavnoj povijesti.” Izgradnja kulturalnog jedinstva za Ivana Pavla II. znači ponajprije povratak zajedničkim korijenima. U svezi s tim Papa govori o multidimenzionalnoj razgradnji europskog jedinstva: razgradnja postoji u političkom, ideološkom,

³² Isto, str. 85.

³³ Johannes Paul II, *Ansprache während der Europasynode am 31. Oktober 1991.*

gospodarskom i religioznom pogledu. Istodobno naglašava da je duša Europe još uvijek ostala ujedinjena – zahvaljujući temeljnim vrijednostima koje tvore europsku kulturu.

Posebnu ulogu u tom procesu izgradnje nove Europe Ivan Pavao II. je namijenio svojim sunarodnjacima. U nagovorima se često osvrtao na poljski prinos u izgradnji europskog doma, primjerice u Waršavi godine 1999: “Sveta je Stolica od samog početka podupirala integraciju Poljske u Europsku Uniju. Povijesna iskustva poljskog naroda, njegovo duhovno i kulturno bogatstvo mogu veoma djelotvorno (...) pridonijeti jačanju mira i sigurnosti u Europi.”³⁴ Taj se program za njegovu domovinu može kratko sažeti u riječima: “Za Europu, protiv krivo shvaćenog europeizma”.³⁵ Dva su važna stupa te poruke: prihvaćanje slobodnog tržišta, demokracije i pluralizma, s jedne strane, te odbacivanje negativnih popratnih pojava zapadnog društva, kao što su dekadencija ili nesigurnost s obzirom na vrednote i vjeru, s druge strane.

Ivan Pavao II. uvijek je iznova naglašavao da njegova Domovina i nadalje želi pripadati Europi, ali “kao država koja ima svoje vlastito duhovno i kulturalno lice te posjeduje svoju povijesnu tradiciju koja je od početka povezana s kršćanstvom. Te tradicije, tog nacionalnog identiteta Poljska se ne smije odreći. Kad Republika Poljska postane članicom europske zajednice, to ne smije biti ni u čemu na štetu njezinih materijalnih i duhovnih vrednota koje su pokoljenja naših predaka branila i pod cijenu krvi”.³⁶ Briga za mjesto koje Poljskoj pripada u europskim strukturama ne smije se ograničiti isključivo na gospodarske i političke aspekte.³⁷

Za referendum o ulasku Poljske u EU odlučujuća je bila Papina izjava iz svibnja 2003. Kad su se Poljska i druge zemlje

³⁴ Johannes Paul II, *Ansprache gehaltene in Warschau 11. 6. 1999.*

³⁵ Johannes Paul II.: *Polen und der Weg nach Europa*, u: Herder Korrespondenz, Nr. 7/1991., str. 300.

³⁶ Johannes Paul II. bei der Überreichung des Beglaubigungsschreibens des polnischen Botschafters beim Vatikan, Vatikan, 3. 12. 2001.

³⁷ Usp. *Erklärung der polnischen Bischöfe zu Fragen der europäischen Integration* od 21. 3. 2002.

Istočnoga bloka nalazile pred ulaskom u EU, Ivan Pavao II. jasnim je riječima naglasio kako one na Starom kontinentu trebaju ispuniti važno poslanje: "Svjestan sam da ima mnogo protivnika te integracije. Cijenim njihovu zabrinutost da se očuva kulturalni i vjerski identitet našega naroda. Dijelim s njima strahovanja povezana s gospodarskim sustavom prema kojemu se Poljska nakon mnogo godina pljačkaškog sustava doima zemljom velikih mogućnosti, a skromnih sredstava. Međutim, moram još jednom naglasiti da je Poljska uvijek bila važan dio Europe te se danas ne može isključiti iz te zajednice koja, doduše na različitim razinama, doživljava krizu, ali čini obitelj naroda koja se temelji na kršćanskoj tradiciji. Pristup u EU s istim pravima kao i druge zemlje za naš je narod i slavenske bratske narode znak povijesne pravednosti te, s druge strane, može postati obogaćenjem Europe. Europi je potrebna Poljska. Crkvi u Europi je potrebno svjedočanstvo vjere Poljaka. Poljska treba Europu."³⁸

Ta je izjava igrala odlučujuću ulogu kod referenduma o ulasku u EU. Polazeći od iskustva da nijedan političar, pisac ili filozof nema takav utjecaj na mišljenje i ozračje u zemlji kao Ivan Pavao II., došla je ideja da ga se pozove u kratak posjet neposredno prije referenduma. Nakon njegova pohoda godine 2002. povećalo se odobravanje ulaska u EU oko 10 posto.³⁹ Poljska se naime navikla da u teškim situacijama postupi prema mudrom savjetu Ivana Pavla II.⁴⁰

Papina poruka na pragu procesa modernizacije i demokratizacije bila je od velike pomoći i Poljaci su iz nje mogli izvući mnoge poticaje za društvene i gospodarske reforme prijelomnog vremena. Nažalost, nisu bili u stanju sve Papine upute provesti u djelo. Lakše je bilo Papi pljeskati za vrijeme njegovih putovanja u Poljsku i klicati mu nego njegov katkada težak nauk produbiti i u djelo ga provesti. I ako nam se danas

³⁸ Ansprache von Johannes Paul II anlässlich seines 25. Amtsjubiläum gehalten od 19. 5. 2003.

³⁹ Usp. U. Kind, *Auf der Schwelle*, str. 12.

⁴⁰ Usp. Z. Nosowski, str. 460.

čini da su neke stvari u Poljskoj otišle krivim putem, to nipošto nije znak slabosti Papina programa, nego odgovornosti njegovih sunarodnjaka, koji Papino mišljenje nisu ozbiljno shvatili niti su njegovu lekciju do kraja naučili.

ZABRINUTOST ZBOG ISELJAVANJA

Kako je i bilo očekivano, pristup Poljske u EU godine 2004. donio je mnoge gospodarske prednosti. U vezi s tim nakon četiri godine članstva valja navesti sljedeće činjenice: otvoreno je dva milijuna novih radnih mjesta, stopa nezaposlenosti smanjena je gotovo za polovicu (od 19 posto na 10 posto), poboljšan je položaj poljoprivrede i kvaliteta života svih građana. Poljska nije preplavljena inozemnim proizvodima, a izvoz agrarnih proizvoda već je nakon dva mjeseca povećan oko 77 posto⁴¹ te se udvostručio u četiri godine članstva u EU. Financijske subvencije iz Europske Unije pridonijele su tome da je Poljska posljednjih godina postala veliko gradilište.

Pristupanje Poljske Uniji dovelo je međutim i do toga da su se mnogi mladi i obrazovani Poljaci počeli iseljavati. Neke su zemlje EU-a – osobito Engleska i Irska – otvorile tržište rada za Poljake te su stoga mnogi naši sunarodnjaci u potrazi za poslom emigrirali u te zemlje. Migracija ima u Poljskoj doduše stoljetnu tradiciju, no već odavno SAD nije više zemlja koju najveći broj onih koji se iseljavaju doživljavaju kao zemlju neograničenih mogućnosti. Nakon ulaska Poljske u Europsku Uniju snažniju privlačnost imaju Velika Britanija i Irska, jer te dvije zemlje nakon prvoga kruga proširenja nisu svoje tržište rada pokušale velikim zakonskim preprekama izolirati od osoba iz novih zemalja članica.⁴²

Nakon pristupa Poljske, zemlje koja broji 39 milijuna stanovnika, u EU, otprilike jedan milijun Poljaka iselio se na

⁴¹ Usp. U. Kind, *Auf schmalem Grat*, u: Herder Korrespondenz, Nr. 2/2005., str. 83-88, 86.

⁴² Usp. T. Fuster, *Polen sorgt sich um seine verlorenen Söhne*, u: Neue Züricher Zeitung od 29. 11. 2007., str. 31.

drugu stranu kanala La Manche; od toga ih je 750.000 otišlo u Veliku Britaniju, gdje Poljaci nakon Iraca već čine po veličini treću skupinu doseljenika, te oko 250.000 u Irsku. Godine 2006. gotovo pola milijuna Poljaka dobilo je radne dozvole u tri zemlje: u Engleskoj 160.000, a u Njemačkoj 220.000.⁴³ Do kraja lipnja, dakle tijekom tri godine, gotovo 240.000 Poljaka dobilo je porezni broj u Irskoj, od toga samo u godini 2006. njih 73 tisuće.⁴⁴ Ako k tome pribrojimo druge zemlje EU-a i sve radnike na crno te sezonce, onda su brojke iseljenika goleme. Točne podatke međutim nitko ne zna, a sveukupni broj ljudi koji su nakon godine 2004. iz Poljske emigrirali u svijet, procjenjuje se na oko dva milijuna. U Irskoj trenutačno postoji šest novina koje izlaze na poljskom, dvije radio postaje i jedan televizijski program emitiraju na jeziku poljske manjine. Jedan je poljski magazin nedavno dao prijedlog da se poljski u Irskoj povrh engleskog i irskog podigne na razinu trećeg jezika u zemlji.⁴⁵

“Mladi ljudi spadaju u ono najbolje što Poljska ima. Oni nedostaju u staroj domovini jer i kod nas zapravo ima mnogo mogućnosti zaposlenja”, tvrdi P. Juszczyk, predstavnik Instituta za sociološka istraživanja. On ukazuje na pogubno demografsko i kulturalno osiromašenje Poljske, ne uspije li ona te produktivne i dinamične ljude dugoročno vratiti u zemlju.”⁴⁶ Fenomen iseljavanja zahvaća široke mase i jedva da postoji netko, tko u krugu rodbine ili poznanika ne poznaje nekog tko je emigrirao. Pritom se zamjećuje sve jasnija promjena raspoloženja: Ako je neposredno nakon pristupa u EU prevladavala euforija da se konačno može raditi u nekim zemljama Zapadne Europe, sada se sve očitije vide negativne strane i postavljaju kritička pitanja, primjerice, kako će se ubuduće financirati mirovine ako odjednom toliki mladi ljudi – starosni prosjek iseljenika iznosi oko 30 godina – napuštaju zemlju.

⁴³ Usp. E. Czaczkowska, I. Morawski, *Wyjechać chcą młodzi mężczyźni*. (Mladi ljudi žele iseliti) *Rzeczpospolita* od 15. 5. 2007.

⁴⁴ Usp. M. Alioth, *Polnisch ist die erste Fremdsprache Irlands geworden*, u: *Neue Züricher Zeitung* od 30. 11. 2007., str. 31.

⁴⁵ Usp. M. Alioth, str. 31.

⁴⁶ T. Fuster, str. 31.

Ispitivanja pokazuju da iseljavanje zanima najveći broj mladih između 15. i 24. godine (21 posto ispitanika), koji su se već iselili ili to kane učiniti. Na drugome je mjestu dobna skupina između 25. i 44. godine (18 posto), na trećem mjestu između 45. i 54. godine (9 posto), a u najstarijoj dobnoj skupini, onoj iznad 55 godina, samo jedan postotak ispitanika zanima iseljavanje.⁴⁷

U svezi s iseljavanjem postavljaju se i druga pitanja: odakle će Poljska nabaviti kvalificirane radnike kojih sve više nedostaje? Ili koje će dugoročne posljedice za zemlju imati odljev osobito talentiranih ljudi? Teški vremenski uvjeti građevinske su radnike u Poljskoj osposobili da rade u mnogim strukama. Ljeti je radnik morao raditi kao zidar, a zimi kao električar ili vodoinstalater. Stoga su kod poslodavaca posebno obljubljeni. Nažalost, iseljenička zbilja nije uvijek ružičasta. Nedostatno poznavanje jezika i ustručavanje Poljaka da zahtijevaju bolje uvjete, katkad je dovelo i do izrabljivanja.⁴⁸ Nisu rijetki ni oni koji svoj dom iz snova nalaze na Londonskim ulicama ili u ubožnici.

Među visoko školovanim mladim ljudima ima ih mnogo koji bi se odseliti. Tako 12 posto ispitanih koji završavaju osnovnu školu, 13 posto apsolvenata više škole i 10 posto apsolvenata na sveučilištu također imaju nakanu u skorij budućnosti otići u inozemstvo.⁴⁹ Nadmoćna većina novih *Gastarbeitera* radi na mjestima koja ne iscrpljuju njihove kvalifikacije. Liječnici, inženjeri, arhitekti i bankarski stručnjaci čine otprilike tek desetinu poljskih migranata. Ostatak muške radne snage zaposlen je pretežno u građevinarstvu, žene u ugostiteljstvu i u turističkom sektoru.⁵⁰ Visoko kvalificirani iseljenici sve više nedostaju u Poljskoj. Gotovo polovica emigranata ne planira se tijekom sljedećih pet godina vratiti u Domovinu.⁵¹ Zbog odlaska

⁴⁷ Usp. E. Czaczkowska, I. Morawski, str. 4.

⁴⁸ Usp. M. Alioth, str. 31

⁴⁹ Usp. *Isto*.

⁵⁰ Usp. M. Alioth, str. 31.

⁵¹ Usp. T. Fuster, str. 31.

dobro kvalificirane radne snage poljskim bolnicama, primjerice, nedostaje 4 tisuće liječnika i 3,5 tisuća medicinskih sestara.⁵² Iseljavanje osobito pogađa seosko pučanstvo, koje većinom ima slabe izgleda da u Poljskoj nađe posao. U gradovima s više od 200.000 stanovnika 9 posto ispitanika želi se iseliti, a od seoskog pučanstva to isto želi 14 posto ispitanika.

Nema dvojbe da se “fenomen već odavno ne može više omalovažavati kao rubna pojava, nego pokazuje duboke posljedice za socio-ekonomsko i demografsko tkivo zemlje. To su posljedice čije dosege još nitko ne može pravo procijeniti.”⁵³ Ispitivanja pokazuju da se pretežno žene namjeravaju iseliti (16 posto), dok je među muškarcima postotak onih koji kane napustiti zemlju upola manji (8 posto).⁵⁴ A kako među onima koji odlaze udio mladih žena i majki čini gotovo pedeset posto, u Poljskoj su sve jači glasovi zabrinutosti. Premda izobrazba u strukovnim školama traje nekoliko godina, relativno je lako školovati jednog automehaničara ili građevinskog radnika i zamijeniti ih. Žene kao supruge i majke gotovo je nemoguće zamijeniti. One koje su otišle iz Poljske, ostavile su mnogo takozvane “devizne-djece ili EU-siročadi”, u što spadaju i starije osobe, koje trebaju pomoć svojih kćeri ili nevjesta. Iseljavanje sa sobom očito donosi mnoge probleme osobito za obitelji. U nekim krajevima više od 30 posto školske djece na neki je način pogođeno migracijom. Iseljavanje utječe i na pojačanu rastavu brakova. Nakon ulaska u EU u Poljskoj se povećao postotak razvoda.⁵⁵

Premda ispitivanja ukazuju da povjerenje poljskih katolika u Europsku Uniju ima uzlaznu tendenciju – prije referenduma bilo je oko 30 posto zagovornika Unije, a četiri godine poslije

⁵² Usp. E. Czackowska, I. Morawski.

⁵³ T. Fuster, str. 31.

⁵⁴ Usp. E. Czackowska, I. Morawski.

⁵⁵ Usp. J. Banach, Wyzwania duszpasterskie wynikające z migracji zarobkowej z terenu diecezji tarnowskiej. (Seelsorgerische Herausforderungen, die in Verbindung mit der Auswanderung aus der Diözese Tarnów stehen). u: Currenda, Nr. 1/2007., str. 155-165.

ulaska njihov se broj popeo na 70 posto⁵⁶ – mora se reći da migracije i iseljavanje iz Poljske valja promatrati ne samo pod vidom gospodarskih ili demografskih posljedica nego i kao izazov u crkvenom i pastoralnom pogledu.

DUŠOBRIZNIŠTVO PRED IZAZOVOM

Spomenute posljedice pristupa u EU prisiljavaju Crkvu u Poljskoj da traži i provodi nove načine svojega djelovanja. W. Kasper zgodno opisuje taj put kad veli: “Moramo sve manje biti Crkva ‘dođi ovamo’, a sve više Crkva ‘pođi onamo’, koja ide k ljudima gdje god oni bili.”⁵⁷ U smislu “Crkve koja traži ljude”, i dušobrižništvo u Poljskoj mora staviti nove naglaske. Promjene u gospodarstvu i u društvu potiču promjenu i u Crkvi i njezinu pastoralu gdje mora učiti kako se postaviti prema fenomenima moderne i takozvane “prijelazne religioznosti”.⁵⁸

Proširenje EU-a, bez obzira kako ga nazivali, za sve sudionike znači proces učenja. Proširenje, primanje novih članica, odnosno pristup, jesu pojmovi koji odaju gledište unutar ili izvan EU-a. Umjesto toga neki radije govore o ponovnom ujedinjenju Europe ili o europeizaciji Europske Unije. Bez obzira na to korisno je za obje strane, za stare i nove zemlje EU-a, staviti se u položaj ljudi u drugim zemljama članicama, prihvatiti njihovu perspektivu i biti osjetljiv za njihove strahove, napore i nade.⁵⁹

⁵⁶ Usp. A. Ochocki, *Postawy społeczno-polityczne Polaków*. (Društveno-politički stavovi Poljaka), u: *Religia, Kościół, społeczeństwo* (Religija, Crkva, društvo), Warszawa, 2006., str. 99.

⁵⁷ W. Kasper, *Bewahren oder Verändern?*, u: U. Struppe/J. Weismayer (Hg.), *Öffnung zum Heute. Die Kirche nach dem Konzil*, Innsbruck, 1991., str. 109-132, 131.

⁵⁸ Usp. J. Mariański, *Religijność a życie społeczne*, (Religioznost i društveni život), u: *Kościół i religijność Polaków* (Crkva i religioznost Poljaka), Warszawa, 2000., str. 407-432, 407.

⁵⁹ Usp. P. Bender, *Europa neu entwerfen. Die EU-Erweiterung als Herausforderung*, u: *Herder Korrespondenz*, Nr. 5/2004., str. 225-229, 227.

S obzirom na novi društveni položaj u kojemu se nalazi, Crkva je pozvana na nov stil u pastoralnom djelovanju. Ljude moramo sresti onamo gdje oni stvarno jesu. Stoga Crkva ne smije žaliti za slavnim prošlošću, već mora steći novu sposobnost da izriče ime Božje doslovno, kako ga je On uzeo u današnjim prilikama. Radi se o evangelizaciji današnjim jezikom i gramatikom. To nipošto ne znači da "su stari jezik i simboli zabranjeni; ali oni nisu razumljivi ako ih ne objasnimo novom gramatikom i novim znakovima."⁶⁰

Što se tiče pristupa Poljske u EU, čini se da su najvažniji izazovi pred kojima Crkva stoji sljedeći: ublažavanje nevolja prijelomnog vremena i pomoć nezaposlenima, beskućnicima i žrtvama društvenih patologija. Nažalost, ima ih mnogo koji su još uvijek upućeni na karitativnu pomoć Crkve. Tome su zacijelo pridonijele teške gospodarske reforme u Poljskoj, koje se s pravom nazivaju "operacijom bez narkoze".⁶¹ Crkva se u Poljskoj suočava s novim zadaćama, koje se ne izražavaju u martyriumu kao za vrijeme komunizma, već osobito u služanju ljudima i u mirotvornom prinosu Crkve društvenom životu. Taj put Crkve u budućnost ne smije voditi ni u resignaciju prihvaćanjem *statusa quo* ni u ekstremna i izdvojena rješenja. Naznačio ga je K. Feiereis kad veli: "Vjera se je (...) do sada pretežno prokušavala u mučeništvu (*martyrium*), a sada je došao čas služanja (*diakonia*) i zajedništva (*koinonia*)."⁶²

Nema sumnje da su Crkvi u Poljskoj neodgodivo potrebne promjene kako bi mogla odgovoriti na nadolazeće izazove. Takvu promjenu Crkve koja joj omogućuje životnost zahtijeva P. Zulehner, zagovarajući duhom vizionara pretvaranje 'stare Sare' u 'Izakovu Crkvu'.⁶³ S obzirom na prilike u Poljskoj,

⁶⁰ G. Eder, *Ansätze für eine Neu-Evangelisierung Europas*, u: *Theologisch-praktische Quartalschrift* Nr. 138/1990., str. 57.

⁶¹ F. Csoklich, *Operation ohne Narkose*, u: *Herder Korrespondenz*, Nr. 10/1990., str. 469.

⁶² K. Feiereis, *Wird das Wagnis gelingen?*, u: *Herder Korrespondenz*, Nr. 5/1990., str. 237.

⁶³ Usp. P. Zulehner, *Wie eine christliche Gemeinde wirken sollte*, u: G. Koch, J. Pretschner (Hrsg.), *Wozu Kirche? Wozu Gemeinde? Kirchenvisionen*. Echter, 1994., str. 63-88, 80ss.

ta usporedba znači da Crkva svoj stari lik iz komunističkog sustava, 'Sarinu Crkvu', treba zamijeniti novim oblicem, 'Izakovom Crkvom', koja živi u pluralističkom društvu. U procesu preoblikovanja ne smije se zaboraviti na "zaštitu Majke". Pod tim se misli na staru Majku-Crkvu i njezino pučko-crkveno nasljeđe prema kojemu se valja brižno i s ljubavlju, ali jednako tako i kritički odnositi. U skladu sa spomenutom hipotezom J. Žyciński poziva na iskorak od plahe malogradske Crkve Nazareta u Crkvu Kafarnauma, koja je sposobna za pluralizam.⁶⁴ Spomenuto preoblikovanje prisutno je u umjetnosti gdje se na tržnici pluralističkih sučeljavanja pokušava sačuvati nasljeđe Nazareta i ostati sposoban za dijalog.

Ulazak Poljske u EU može se dakle shvatiti ponajprije kao prilika kako za Crkvu u Poljskoj tako i za Crkvu u staroj Europi. Pritom se ne smije zaboraviti da Crkvi u novoj Europi i u današnjem pluralističkom svijetu neće pomoći oklop Golijata (stare strukture), već pokretljivost i pouzdanje Davida (novi duh) da Evanđelje na razumljiv način prenosi svima.⁶⁵

U tom se kontekstu i iseljavanje može pozitivno vrednovati. Prema nekim procjenama gotovo dva milijuna poljskih katolika ima priliku da budu kvasac u novoj domovini. Ima biskupa iz Engleske, Irske, Norveške koji javljaju da su im crkve odjednom pune. U nekim poljskim župama u Engleskoj polnočka se godine 2007. morala tri puta slaviti kako bi svi katolici mogli u njoj sudjelovati. Zato biskupi iz inozemstva traže od Poljske biskupske konferencije da im pošalju svećenikâ koji će skrbiti za Poljake.

Komisija Biskupskih konferencija Europske Unije (ComeECE) smatra proširenje EU-a prilikom za Europu i za Crkvu te je pozdravila pristup novih zemalja. Primanje novih članica biskupi ne shvaćaju kao puko 'proširenje', već kao

⁶⁴ Usp. J. Žyciński, *Sacrum i kultura*, str. 16s.

⁶⁵ Usp. W. Zauner, *Christsein im neuen Europa*, u: *Theologisch-praktische Quartalschrift*, Nr. 2/1990., str. 126.

'europeizaciju' Europske Unije, koja "učvršćuje konačni kraj nenaravne podjele između Istoka i Zapada u Europi".⁶⁶

Unatoč mnogim slabostima i nedostacima Crkva u Poljskoj može Europi koja se ujedinjuje pružiti živu vjeru, čudoređe prožeto religijom, dušobrižničku pomoć i potporu biskupa i svećenika, kojim Poljska obiluje, kao i dinamičnu vjeru dijela njezine mladeži te mnoge druge vrednote, koje mogu biti od pomoći za oživljavanje i produbljenje duhovnoga života.⁶⁷

Sloboda i ulazak u EU stavljaju Crkvu pred nove izazove na koje nije jednostavno odgovoriti. Potvrdilo se ono što je biskup J. Žyciński jednom izjavio: "Katkada je jednostavnije za slobodu umrijeti negoli u duhu slobode živjeti."⁶⁸ Te bojazni Crkve J. Wanke je koncizno formulirao rekavši: "Sloboda uvijek sa sobom donosi 'propuh' na kojemu se čovjek može dobroano prehladiti."⁶⁹ Biskup J. Žyciński povrh toga tvrdi, da Poljacima danas teško pada svoju spremnost na požrtvovnost prevesti na jezik svagdašnjice. Taj nacionalni nedostatak sastoji se u tome da su Poljaci spremni u jednoj noći popiti svu vodu iz Visle. Za njih je puno teže svaki dan nakon doručka popiti po jednu čašu vode. Puno je veća njihova spremnost za herojska djela nego za monotonu redovitost i dosljednost.⁷⁰

Za Crkvu i njezino pastoralno djelovanje ulazak u EU golemi je izazov. Ona se ne može ograničiti samo na to da društvo upozorava na napasti od bogatstva, nego vjernicima mora pokazati kako su društveni život i proizvodnja područja za kršćansko svjedočenje.

Crkva je nakon ulaska u EU morala nanovo učiti kako se postaviti prema slobodi, politici i demokraciji. U svezi s tim M.

⁶⁶ Usp. *Europäische Bischofskonferenzen nehmen Stellung zu EU-Erweiterung*, u: Herder Korrespondenz Nr. 1/2003., str. 51.

⁶⁷ Usp. Johannes Paul II, *Botschaft an die Polnische Bischofskonferenz, Krakau*, od 8. 6. 1997.

⁶⁸ J. Życiński, *Freiheit und Treue des Christen. Brief des Bischofs von Tarnów zum II. Fastensonntag 1996.*, str. 1.

⁶⁹ J. Wanke, *Kirche und Gesellschaft in Ostdeutschland vier Jahre nach der Wende*. Information und Berichte Nr.6/1994., str. 7-18, 14.

⁷⁰ Usp. J. Życiński, *Sacrum i kultura*, Tarnów, 1996., str. 159.

Spieker se s pravom pita: "Nakon 45 godina komunističkog diskreditiranja pa i kažnjavanja osobne inicijative, nakon što je država pojedinca uzela posve pod svoje skute, kako se može očekivati da će odjednom ljudi biti spremni i sposobni poduzimati inicijativu, ulaziti u rizik, osnivati poduzeća, osvajati tržišta i odbaciti to udobno državno skrbiništvo."⁷¹

Ako i pretpostavimo da Europa kao takva nakon proširenja EU-a neće postati ni više ni manje kršćanska, ipak je katolicizam u EU ojačan. Nadamo se, da "bi bilo ishitreno i lakoumno misliti kako je kršćanstvu u Europi odzvonilo, te ga smatrati nekom vrstom dinosaura koji je nekoć bio velik i moćan, a sada leži na smrtnoj postelji".⁷²

Ako bismo pokušali označiti položaj Katoličke crkve u Poljskoj nakon ulaska u EU, čini se da joj najbolje odgovara određenje koje je rabio Kurt Koch, biskup Basela: To je "Crkva Velike subote između Velikog petka i Uskrsa".⁷³ Iskustvo Velikog petka odnosi se u našem slučaju na ono 'jučer' Crkve prožeto komunističkim ugnjetavanjem. U svom proživljavanju Velikog petka Crkva je u Poljskoj ispisala svijetle stranice mučeništva. Crkva jučerašnjeg Velikog petka živi u nadi očekivanja uskrsnog buđenja – pa se uistinu može promatrati kao 'Crkva Velike subote'. U tom važnom času Crkva se ne želi ograničiti samo na prosuđivanje onoga što je bilo jučer već se u tišini Velike subote priprema na uskrsni novi početak.

Nakon pristupa u EU Crkvi zacijelo predstoji novi iskorak. Poljski su biskupi stoga naglasili neosporni prinos kršćanstva kulturi i identitetu Europe, koji se na poseban način izražava u osobama i djelima najboljih sinova i kćeri Crkve – svetaca i blaženika.⁷⁴ Stoga pozivaju sve vjernike da čine sve što je u njihovoj moći kako bi taj povijesni trenutak iskoristili za

⁷¹ M. Spiker, *Kirchen in Wendezeit*, u: Projekt Europa, Nr. 43/1996., str. 10.

⁷² U. Ruh, *Christsein in Europa*, u: Herder Korrespondenz, Nr. 5/2004., str. 217-219, 219.

⁷³ K. Koch, *Gottlosigkeit oder Vergötterung der Welt?*, Zürich, 1992., str. 209.

⁷⁴ *Kommuniqué von der 322 Sitzung der Polnischen Bischofskonferenz vom 2, 3 Mai 2003.*, str. 1.

dobro naroda, prihvatili nove izazove i odlučno se odupirali opasnostima koje mogu proizići iz pristupa u EU.⁷⁵ Radi se o spasenjskom optimizmu, tako važnom za život Crkve u Poljskoj, koji čini da s nadom gledamo u budućnost i govori nam da društvene promjene nakon ulaska Poljske u EU za Crkvu ne znače kraj, nego izazov, zadaću i šansu.

S njemačkog preveo: *Nediljko A. Ančić*

Zwischen Euphorie und Sorge Polens Beitritt zur Europäischen Union

Zusammenfassung

Nach dem Zusammenbruch des Kommunismus im Jahre 1989 eröffnete sich für die Völker Europas, unter anderen auch für Polen, die Chance zur erneuten Vereinigung von Ost- und Westeuropa. Die katholische Kirche, und somit auch die Kirche in Polen, hat diesen Prozess von Anfang an begleitet und unterstützt. Die Frage der Integration mit der EU löste in der polnischen Gesellschaft aber auch in der Kirche viele heftige Diskussionen aus, brachte die Kirche auf den Scheideweg und bedrohte beinahe ihre Einheit. Innerhalb der Kirche sind so wie in der polnischen Gesellschaft zwei Gruppierungen entstanden, die der EU-Gegner und die der EU-Befürworter. Entscheidende Rolle ist in dieser Diskussion dem polnischen Papst zuzuschreiben, der zwar selbst keine Stimme abgegeben hat, der jedoch mit seiner Aufforderung für Polen in Europa, viele Landsleute dazu bewogen hat, zur EU-Volksabstimmung zu gehen und seine Stimme für den Beitritt zu geben.

Der EU-Beitritt Polens im Jahre 2004 hat viele wirtschaftliche Vorteile gebracht. Wenn auch unmittelbar nach

⁷⁵ Usp. Hirtenwort der polnischen Bischöfe zum EU-Beitritt Polens od 18. 3. 2004.

dem EU-Beitritt in Polen die Euphorie dominierte, werden nun zusehends die negativen Seiten wie z. B. Auswanderung gesehen und kritische Fragen gestellt. Für die Kirche und ihre pastorale Arbeit bedeutet der EU-Beitritt eine enorme Herausforderung. Sie kann sich nicht nur darauf beschränken, die Gesellschaft vor den Versuchungen des Reichtums zu warnen. Sie muss die Gläubigen darauf hinweisen, dass auch das gesellschaftliche Leben und die Produktion ein Feld des christlichen Zeugnisses sind.